

CATEGORIILE DE BUNURI CARE POT CONSTITUI OBIECT AL REGIMULUI MATRIMONIAL CONTRACTUAL

Olga PISARENCO,
doctorand (USM)

REZUMAT

Obiectul regimului matrimonial contractual reprezintă principalul factor care determină soții, sau viitorii soți, să încheie contract matrimonial. Fără obiect, regimul matrimonial contractual ar fi lipsit de conținut juridic. Potrivit legislației naționale, obiectul regimului matrimonial contractual pot fi doar raporturile patrimoniale, relațiile personale nepatrimoniale fiind lăsate în afara cadrului contractual. La baza oricărui raport patrimonial, stau în primul rând bunurile, motiv pentru care ne propunem să analizăm în cele ce urmează categoriile de bunuri care pot constitui obiect al regimului matrimonial contractual.

Cuvinte-cheie: convenție matrimonială, regim matrimonial contractual, relații patrimoniale, relații personale nepatrimoniale, bunuri, lucruri, drepturi patrimoniale, obligații patrimoniale, drepturi reale, drepturi de creanță, bunuri corporale, bunuri incorporale, bunuri comune, bunuri personale, bunuri individuale.

SUMMARY

The object of contractual matrimonial regime is the main factor determining spouses or future spouses to enter into a matrimonial agreement. Without an object, contractual matrimonial regime would lack legal essence. According to the national legislation, only patrimonial relations may form the object of contractual matrimonial regime, whereas non-patrimonial personal relations are left outside the contract frame. Assets are the main basis of any patrimonial relation, due to which fact we will analyze below the categories of assets which may constitute the object of contractual matrimonial regime.

Key-words: matrimonial agreement, contractual matrimonial regime, patrimonial relations, non-patrimonial personal relations, assets, things, patrimonial rights, patrimonial obligations, real rights, rights of debt, tangible assets, intangible assets, common property, personal property, individual property.

Ansamblul normelor juridice care reglementează raporturile patrimoniale dintre soți referitoare la bunurile lor, la drepturile reale și de creanță, precum și la raporturile patrimoniale în care ei intră cu terții în calitate lor de soți alcătuiesc obiectul regimului matrimonial¹. Astfel, putem afirma că obiectul regimului matrimonial contractual îl formează patrimoniul, prin care se au în vedere atât bunurile aparte sau o totalitate de bunuri, cât și drepturile și obligațiile ce există și ce pot apărea în legătură cu acestea.

Accepțiunea care trebuie conferită noțiunii de *bunuri*, folosită de Codul familiei, este aceea din dreptul civil. Potrivit art.285 din Codul civil, bunuri sunt toate lucrurile susceptibile apropierii individuale sau colective și drepturile patrimoniale, iar lucruri sunt obiectele corporale în raport cu care pot exista drepturi și obligații civile.

Această noțiune urmează a fi înțeleasă în sensul ei juridic, adică desemnând atât lucrurile ce pot fi obiect de drepturi și obligații patrimoniale, cât și drepturile și acțiunile privind lucrurile și drepturile patrimoniale. Noțiunea de *bunuri* desemnează atât bunurile corporale (mobile și imobile), cât și bunurile incorporale, adică drepturile reale (principale și accesorii), și drepturile de creanță², precum și acțiunile privind drepturile patrimoniale³. Astfel, drepturile patrimoniale sunt considerate bunuri, deci toate drepturile și obligațiile cu caracter economic se referă la bunuri sau sunt ele însele bunuri⁴.

Intrucât, în ansamblul raporturilor patrimoniale dintre soți un loc important îl ocupă bunurile soților, considerăm necesară analiza categoriilor de bunuri ale soților care pot constitui obiect al regimului matrimonial contractual.

În literatura de specialitate, este unanim recunoscu-

tă clasificarea bunurilor soților în două mari categorii: bunuri comune ale soților și bunuri proprii ale fiecăruia dintre soți. În legătură cu aceasta, s-a instituit expresia „Regula o constituie comunitatea de bunuri a soților, iar bunurile proprii constituie excepția”. Totuși, pornind de la prevederile legislației familiale naționale, care instituie o categorie de bunuri personale individuale cu referire la care niciunul dintre soți nu se poate lipsi prin convenție, **propunem divizarea bunurilor patrimoniale ale soților în trei categorii:**

- a) bunuri comune;
- b) bunuri personale;
- c) bunuri individuale.

Prin *bunuri comune* se înțeleg bunurile dobândite de către soți în timpul căsătoriei, cu excepția celor atribuite la categoria bunurilor proprii. Acestea aparțin ambilor soți cu drept de proprietate în devălmășie, dacă regimul matrimonial contractual nu prevede altfel.

Prin *bunuri personale* se înțeleg bunurile primite în dar, obținute prin moștenire sau în baza altor convenții gratuite de către unul dintre soți în timpul căsătoriei, precum și lucrurile de uz personal, altele decât cele individuale, cu excepția bijuteriilor de preț și altor obiecte de lux. Bunurile proprii sunt proprietate personală a fiecăruia dintre soți, dacă regimul matrimonial contractual nu prevede altfel.

Prin *bunuri individuale* se înțeleg lucrurile de uz personal (îmbrăcămintea, încălțăminte și alte obiecte), precum și bunurile dobândite de fiecare dintre soți în timpul căsătoriei până la încheierea contractului matrimonial. Asupra acestor categorii de bunuri soțul proprietar nu poate dispune prin contract matrimonial.

Lucrurile de uz personal sunt recunoscute de lege ca fiind proprietate personală a soțului care le folosește, indiferent de timpul și modul de dobândire, și nu pot face

obiectul regimului matrimonial contractual al soților, dacă ele au caracter individual, adică se includ în categoria celor strict necesare pentru existența oricărei persoane. Din aceste lucruri fac parte: îmbrăcămintea, încălțăminte, lucrurile de igienă personală etc. De aceste bunuri persoana nu poate fi lipsită nici prin hotărâre judecătorească. Chiar și clauza contractului matrimonial, prin care se limitează dreptul soțului asupra acestor bunuri, va fi declarată nulă.

Bunurile dobândite de fiecare dintre soți în timpul căsătoriei până la încheierea contractului matrimonial, adică în perioada de la încheierea căsătoriei și până la autentificarea notarială a contractului matrimonial, nu pot face obiectul regimului matrimonial contractual al soților, deoarece conform art.29 alin.(3) din Codul familiei, contractul matrimonial încheiat în timpul căsătoriei nu are acțiune retroactivă, iar asupra acestei categorii de bunuri se aplică, prin efectul legii, regimul imperativ al proprietății în devălmășie.

Considerăm necesară elucidarea aspectelor care duc la o asemenea interpretare a prevederilor art.29 alin.(3) din Codul familiei. Potrivit acestei norme legale: „Contractul matrimonial încheiat în timpul căsătoriei nu are acțiune retroactivă. Bunurile dobândite până la încheierea contractului sunt supuse regimului legal prevăzut de prezentul cod.” Într-un prim aspect, ținem să evidențiem că în prima frază legiuitorul utilizează expresia „încheiat în timpul căsătoriei”, care face să fie aplicat principiul neretroactivității doar asupra contractului matrimonial încheiat în timpul căsătoriei, nu și asupra celui încheiat până la înregistrarea căsătoriei. În aceste condiții, rezultă că soții pot, prin contract matrimonial, să prevadă regimul matrimonial al bunurilor dobândite până la încheierea căsătoriei. Cel de al doilea aspect se referă la a doua frază, care vine să concretizeze că asupra acestor bunuri, adică asupra bunurilor dobândite de soți de la înregistrarea căsătoriei și până la autentificarea contractului matrimonial, se va aplica regimul legal, cel al proprietății în devălmășie.

Ținem să menționăm că potrivit legislației Federației Ruse soții sunt în drept, prin contract matrimonial, să modifice regimul matrimonial legal, atât în ceea ce privește averea dobândită în timpul căsătoriei, cât și averea dobândită până la căsătorie⁵. Observăm astfel că, spre deosebire de legislația statului vecin, legislația familială națională limitează spectrul de relații patrimoniale ce pot fi obiect al contractului matrimonial. Contractul matrimonial încheiat în timpul căsătoriei nu are puterea de a înlocui efectele regimului matrimonial legal deja produse între soți, dar poate să prevadă regimul matrimonial aplicabil relațiilor în viitor.

Nu susținem această limitare adusă de art.29 din Codul familiei. Dacă soții doresc să acorde un alt regim matrimonial bunurilor acumulate împreună în timpul căsătoriei decât regimul matrimonial legal, de ce să n-o poată face? Este averea lor, ei au acumulat-o împreună și au dreptul să facă cu ea orice doresc. Mai mult ca atât, pentru a dispune astfel, soții își exprimă acordul de voință personal. Unii pot să invoce vicieria consimțământului. Bine, însă legea prevede nulitatea convențiilor încheiate în asemenea condiții. Considerăm că opțiunea legiuitorului în privința alin.(3) art.29 din Codul familiei al RM este simplă – să-l excludă.

Întrucât doar primele două categorii de bunuri, co-

mune și personale, pot constitui obiectul al regimului matrimonial contractual, le vom analiza în mod succesiv în continuare.

După cum am menționat anterior, **bunurile comune** sunt bunurile dobândite de soți în timpul căsătoriei, cu excepția celor atribuite la categoria bunurilor personale. Aceste bunuri, pentru ca să intre în categoria bunurilor comune, trebuie să întrunească cumulativ următoarele condiții:

- a) să fie dobândite de soți împreună sau de oricare dintre ei;
- b) să fie dobândite în timpul căsătoriei;
- c) să nu facă parte din categoriile de bunuri pe care legea le consideră bunuri personale.

Prima condiție ne sugerează că bunul trebuie să fie dobândit de către una din persoanele căsătorite, indiferent dacă celălalt soț nu a participat direct la procurarea acestuia⁶. Această condiție rezultă din prevederea art.20 alin.(4) din Codul familiei, potrivit căreia „dreptul la proprietate în devălmășie se extinde și asupra soțului care nu a avut un venit propriu, fiind ocupat cu gospodăria casnică, cu educația copiilor sau din alte motive temeinice”.

În aceste circumstanțe, bunurile dobândite de oricare dintre soți sunt considerate a fi comune, deoarece legea presupune că ambii soți au avut o contribuție la această dobândire. Contribuția poate fi *directă*, constând în munca sau mijloacele ambilor soți, ori *indirectă*, prin economisirea unor mijloace comune, ca în cazul muncii depuse de femeie în gospodărie și pentru creșterea copiilor. În felul acesta, comunitatea de bunuri este un efect legal al căsătoriei și bunul dobândit de oricare dintre soți, în condițiile precizate, este comun chiar dacă numai unul dintre soți a contribuit efectiv la această dobândire. Prin urmare, contribuția soților la dobândirea bunurilor comune este prezumată prin lege, dar nu este o condiție pentru considerarea bunurilor ca fiind comune. De această contribuție se ține seama la determinarea părților ce se cuvin soților în cazul împărțirii bunurilor comune⁷.

Potrivit celei de a doua condiții, pentru a fi considerat comun, bunul trebuie să fie dobândit în timpul căsătoriei. Prin „timpul căsătoriei” înțelegem perioada în care cel ce procură un bun are calitatea de soț, altfel zis, se află în relații de căsătorie. Căsătoria durează din momentul încheierii sale, adică din momentul în care persoana care oficiază înregistrarea căsătoriei constată existența consimțământului viitorilor soți și îi declară căsătoriți, până în momentul încetării căsătoriei, adică până în momentul în care oficiul de stare civilă sau, după caz, instanța de judecată constată încetarea căsătoriei. Această condiție rezultă din prevederea art.20 alin.(5) din Codul familiei, care instituie, totodată, o excepție de la această regulă, conform căreia „instanța judecătorească este în drept, în baza cererii soțului interesat care nu este vinovat de desfacerea căsătoriei, să declare bunurile dobândite de către el în perioada cât soții au dus gospodării separate proprietate a acestuia”.

Potrivit celei de-a treia condiții, ca să fie comun, bunul nu trebuie să facă parte din categoriile de bunuri pe care legea le consideră bunuri personale, deoarece, în unele cazuri, un bun dobândit de către un soț în timpul căsătoriei poate face parte din categoria bunurilor personale. Astfel, nu orice bun dobândit în timpul că-

sătoriei va fi inclus în categoria bunurilor comune, ci doar acela care întrunește cumulativ condițiile enunțate, inclusiv condiția că nu este un bun personal. Excepție de la această regulă instituie art.23 din Codul familiei, potrivit căruia bunurile ce aparțin fiecăruia dintre soți pot fi recunoscute de instanța judecătorească proprietate în devălmășie a acestora, dacă se va stabili că, în timpul căsătoriei, din contul mijloacelor comune ale soților sau al mijloacelor unuia dintre soți, sau în urma muncii numai a unuia dintre soți, valoarea acestor bunuri a sporit simțitor (reparație capitală, reconstrucție, reamenajare etc.).

Regulile analizate sunt prevederi legale aplicabile în măsura în care nu sunt modificate de regimul matrimonial contractual al soților. Respectiv, bunurile recunoscute de lege ca fiind comune pot fi declarate de către soți, în temeiul art.29 alin.(2) din Codul familiei, ca fiind proprietate personală a soțului care le-a dobândit. Iar bunurile primite în dar, obținute prin moștenire sau în baza altor convenții gratuite de către unul dintre soți în timpul căsătoriei pot fi declarate comune, dacă regimul matrimonial contractual prevede astfel. Reamintim că doar regimul matrimonial al bunurilor pe care le-am atribuit la categoria celor individuale nu poate fi modificat prin contract matrimonial.

Potrivit art.20 din Codul familiei, sunt proprietate comună în devălmășie a soților:

a) bunurile procurate din contul: veniturilor obținute de fiecare dintre soți din activitatea de muncă, de întreprinzător sau intelectuală; premiilor, indemnizațiilor și altor plăți, cu excepția celor care au un caracter de compensare (ajutor material, despăgubire pentru vătămarea sănătății etc.); altor mijloace comune.

b) bunurile mobile și imobile, valorile mobiliare, depunerile și cotele de participație în capitalul social din instituțiile financiare sau societățile comerciale, care au fost construite, constituite, procurate sau făcute din contul mijloacelor comune, precum și alte bunuri dobândite în timpul căsătoriei, chiar dacă sunt procurate sau depuse pe numele unuia dintre soți.

Regimul matrimonial contractual poate schimba total sau parțial regula enunțată la art.20 din Codul familiei. Soții sau viitorii soți pot conveni asupra regimului matrimonial al proprietății separate, caz în care regimul matrimonial legal va fi înlăturat total, deci nu vom fi în situație de existență a bunurilor comune. Soții sau viitorii soți pot prevedea, de asemenea, că doar anumite categorii din bunurile enunțate vor fi proprietate comună în devălmășie a lor, enumerându-le expres, în acest caz, vom fi în prezența menținerii parțiale a regimului matrimonial legal, respectiv vom avea anumite categorii de bunuri comune.

În continuare, ne propunem să analizăm aceste două **categorii de bunuri comune** prevăzute de legislația familială.

A. Bunurile procurate din contul veniturilor obținute de fiecare dintre soți din activitatea de muncă, de întreprinzător sau intelectuală, din contul premiilor, indemnizațiilor și altor plăți, cu excepția celor care au un caracter de compensare (ajutor material, despăgubire pentru vătămarea sănătății etc.), precum și din contul altor mijloace comune.

A priori, dorim să scoatem în evidență expresia utilizată de legiuitor „bunurile procurate din contul”. Re-

zultă că veniturile, premiile, indemnizațiile și alte plăți obținute de soți și rămase lichide, adică care n-au fost investite în bunuri, valori mobiliare, depuneri financiare, cote de participație etc. sunt proprietate personală a soțului care le-a obținut, respectiv, în caz de divorț, aceste venituri nu ar trebui supuse împărțirii.

În literatura de specialitate română, acest aspect de interpretare este abordat astfel, faptul că nu se amintește această categorie ca fiind bun propriu nu este o omisiune legislativă, ci acest aspect relevă intenția legiuitorului de a cuprinde veniturile în categoria bunurilor comune. Atunci când legiuitorul a voit ca anumite venituri să fie exceptate de la regimul comunității, a făcut-o în mod explicit. Este cazul premiilor și al recompenselor prevăzute de art.31 lit.d) din Codul familiei român⁸, ca fiind bunuri personale ale soțului care le-a dobândit.

Într-adevăr, analizând conținutul art.20 alin.(2) coroborat la conținutul art.19 alin.(1) și art.22 din Codul familiei al RM, concluzionăm că veniturile sunt bunuri. Astfel, art.19 alin.(1) instituie regula potrivit căreia „bunurile dobândite de către soți în timpul căsătoriei sunt supuse regimului proprietății în devălmășie”, iar art.22 instituie excepția, enumerând categoriile de bunuri personale ale soților, altele decât veniturile. Așadar, prin art.20 alin.(2) legiuitorul vine să concretizeze faptul că bunurile procurate din contul veniturilor și altor plăți sunt comune, nu și cele procurate din contul bunurilor deținute anterior încheierii căsătoriei sau din contul celor obținute în dar, prin moștenire sau în baza altor convenții gratuite. Astfel, ținem să atragem atenția că nu poate fi atribuit la categoria bunurilor comune ale soților un bun sau valoarea acestuia, dacă a intrat în patrimoniul unuia dintre soți în locul unui bun propriu⁹ decât dacă altfel nu este prevăzut de regimul matrimonial contractual al soților.

Un rol important în determinarea proprietății comune îl are data de la care veniturile soților devin comune. Unii doctrinari consideră că veniturile soților sunt comune din momentul calculării lor, deoarece conform legislației muncii și protecției sociale, dreptul de a primi salariul, pensia sau indemnizația o are salariatul, pensionarul sau cel îndreptățit să primească și nicidecum soțul sau altă persoană, decât dacă ultimii dețin acest drept în baza procurii autentificate notarial. La fel, se consideră că în cazurile când unuia dintre soți îi aparține o cotă-parte în capitalul social al unei societăți comerciale, numai el poate primi dividendele și veniturile din activitatea de antreprenoriat.

Alții sunt de părerea că veniturile soților devin comune din momentul când au fost aduse în familie, însă deseori veniturile nu sunt aduse acasă, fiind transferate pe contul unuia dintre soți într-o instituție financiară sau servind drept mijloc de plată pentru procurarea unor obiecte sau prestarea unor servicii. În acest caz, ar putea să apară neclarități în privința acestor venituri, ele fiind considerate proprietate personală a unuia dintre soți, ceea ce nu corespunde esenței regimului comunității de bunuri a soților.

Cei mai mulți autori împărtășesc opinia potrivit căreia veniturile devin proprietate comună a soților din momentul în care au fost primite de soțul îndreptățit¹⁰.

În dezvoltarea acestor concepții doctrinare ținem să atragem atenția și asupra următorului aspect, soțul poate din contul veniturilor sale să procure atât un bun comun,

cât și un bun personal. În acest ultim caz, apare întrebarea când totuși venitul devine comun – din momentul obținerii dreptului de creanță sau din momentul primirii faptice a acestuia? Un răspuns sigur la această întrebare este greu de găsit, însă, având în vedere contextul legii, înaintăm opinia potrivit căreia veniturile obținute de soți devin comune din momentul în care, din contul veniturilor obținute sub formă de mijloace financiare, au fost procurate bunuri, au fost depuși bani pe conturi bancare sau transferați în cote de participare etc. Iar în ceea ce privește veniturile obținute sub formă de bunuri, drepturi reale sau de creanță, aderăm la pleiada autorilor care consideră că veniturile devin proprietate comună a soților din momentul în care au fost primite de soțul îndreptățit.

Întru susținerea acestei idei, prezentăm două exemple de situații practice întâlnite în rândul familiilor din Republica Moldova care nu au încheiat contract matrimonial, respectiv relațiile lor sunt guvernate de regimul legal al proprietății în devălmășie. În unele familii, mijloacele financiare sunt utilizate în comun, iar în altele – fiecare soț dispune de veniturile sale în mod individual, deși în ambele cazuri bunurile sunt administrate în comun. Mai mult ca atât, în caz de divorț, mijloacele financiare lichide pe care le deține oricare din soți nu vor putea fi supuse împărțelii pe motiv că celălalt soț nu va dispune de probele necesare, nu ne referim aici și la mijloacele financiare de pe conturi bancare, în capitaluri sociale etc. care pot fi probate.

Elucidând această categorie de bunuri comune, dorim să scoatem în evidență ce se are în vedere prin termenul „venituri”. De regulă, prin *venituri* se înțeleg toate tipurile de salarii și premii ale soților, în formă bănească (în valută națională și străină) sau în natură (diferite mijloace antrenate în circuitul civil). Însă prin venituri urmează să se înțeleagă și:

- a) veniturile obținute de la practicarea activității de întreprinzător, fără formarea persoanei juridice;
- b) veniturile obținute de la participarea în gestionarea patrimoniului organizațiilor obștești;
- c) dividendele de la acțiuni și alte hârtii de valoare;
- d) procentele de pe conturile bancare;
- e) veniturile obținute ca rezultat al folosirii proprietății sau terenurilor agricole, de exemplu darea în arendă aduce venit din plata de arendă;
- f) veniturile obținute în urma oricăror altor temeieri legale¹¹.

În unele cazuri, termenul *venit* se folosește în sens mai larg, incluzându-se fructul acestor mijloace (roada de pe terenul în posesie, vitele ce se înmulțesc etc.). Conform legii, fructele și roadele aparțin proprietarului bunului. Însă, prin intermediul regimului matrimonial contractual soții pot schimba această ordine legală, stabilind, de exemplu, că procentele de pe un cont anumit ce aparțin unui soț sunt proprietate comună a ambilor soți¹².

Alături de termenul „venituri”, legiuitorul utilizează termenii „premier, indemnizații și alte plăți”, care, de fapt, tot sunt venituri ale soților. În legătură cu această categorie, apare întrebarea: De ce legiuitorul le-a desprins de venituri? Dacă vom analiza în esență conținutul art.20 alin.(2) lit.b) din Codul familiei, care prevede că sunt comune bunurile procurate din contul „premier, indemnizațiilor și altor plăți, cu excepția celor care au

un caracter de compensare (ajutor material, despăgubire pentru vătămarea sănătății etc.)”, vom observa că ele pot rezulta, ca și veniturile, din activitatea de muncă.

Considerăm că importanța acestei delimitări este în excepția instituită, care vine să evidențieze că premiile, indemnizațiile și alte plăți cu caracter de compensare sunt proprietate personală a soțului beneficiar. Mai mult ca atât, considerăm că această excepție se extinde și asupra premier, indemnizațiilor și altor plăți cu caracter social, care nu sunt rezultate din activitatea de muncă a soțului, însă la fel au un caracter de compensare. Spre exemplu: indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă, pensia pentru limită de vârstă, pensia de invaliditate etc.

La categoria „altor mijloace comune” din care pot fi procurate bunuri comune, putem menționa cu titlu exemplificativ mijloacele obținute din vânzarea bunurilor sociale, care nu sunt rezultate din activitatea de muncă a soțului, însă la fel au un caracter de compensare. Spre exemplu: indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă, pensia pentru limită de vârstă, pensia de invaliditate etc.

B. Bunurile mobile și imobile, valorile mobiliare, depunerile și cotele de participare în capitalul social din instituțiile financiare sau societățile comerciale, care au fost construite, constituite, procurate sau făcute din contul mijloacelor comune, precum și alte bunuri dobândite în timpul căsătoriei, chiar dacă sunt procurate sau depuse pe numele unuia dintre soți.

Potrivit art.288 din Codul civil, bunul poate fi mobil sau imobil. *Bunuri mobile* sunt considerate bunurile care nu sunt raportate la categoria de bunuri imobile, inclusiv banii și valorile mobiliare. La categoria de *bunuri imobile* se raportează terenurile, porțiunile de subsol, obiectele acvatice separate, plantațiile prinse de rădăcini, clădirile, construcțiile și orice alte lucrări legate solid de pământ, precum și tot ceea ce, în mod natural sau artificial, este încorporat durabil în acestea, adică bunurile a căror deplasare nu este posibilă, fără a se cauza prejudicii considerabile destinației lor. Rămân bunuri imobile materialele separate în mod provizoriu de un teren, pentru a fi reîntrebuințate, atât timp cât sunt păstrate în aceeași formă, precum și părțile integrante ale unui bun imobil care sunt detașate provizoriu de acesta, dacă sunt destinate reamplasării. Materialele aduse pentru a fi întrebuințate în locul celor vechi devin bunuri imobile. Prin lege, la categoria de bunuri imobile pot fi raportate și alte bunuri.

În sensul Legii nr.199-XIV din 18.11.1998 cu privire la piața valorilor mobiliare prin *valoare mobilă* se înțelege titlul financiar care confirmă drepturile patrimoniale sau nepatrimoniale ale unei persoane în raport cu altă persoană, drepturi ce nu pot fi realizate sau transmise fără prezentarea acestui titlu financiar, fără înscrierea respectivă în registrul deținătorilor de valori mobiliare nominative ori în documentele de evidență ale deținătorului nominal al acestor valori mobiliare. Potrivit aceleiași legi, valorile mobiliare pot fi:

- *nominative*, care conțin numele (denumirea) proprietarului;
- *nominative nematerializate*, care există în formă de înscrieri făcute în conturi;
- *materializate*, care există sub formă de certificate ale valorilor mobiliare.

În sensul Legii nr.387-XV din 25.11.2004 privind transmiterea valorilor mobiliare și a cotelor de participare nesolicitate în condițiile Legii nr.392-XIV din 13

mai 1999, prin *valori mobiliare* se înțeleg acțiuni ale întreprinderii agricole lichidate, înregistrate în registrul deținătorilor de valori mobiliare nominative, iar prin *cote de participare* – părți sociale ale întreprinderii agricole lichidate, deținute în societățile comerciale.

În sensul Legii nr.139-XVI din 21.06.2007 privind asociațiile de economii și împrumut, prin *depunere de economii* se înțelege o sumă de bani, depusă în asociație de către membrul acesteia pe baza contractului în scris, pe termen stabilit sau la vedere, cu sau fără dobândă, care urmează a fi restituită la scadență sau la cerere. Prin *cotă de participare* se înțelege cota din capitalul propriu al asociației calculată fiecărui membru la o dată anumită proporțional cotei sale depuse și în dependență de vechimea depunerii ei.

Aceste categorii de bunuri, prevăzute la art.20 alin. (3) din Codul familiei, sunt bunuri comune chiar dacă sunt procurate sau depuse pe numele unuia dintre soți. Cu referire la acestea se aplică prezumția de comunitate, dacă sunt obținute în timpul căsătoriei. Respectiv, nu contează care din soți figurează în actul ce probează dreptul de proprietate, important este ca acest bun să fie obținut în perioada căsătoriei. Ca excepție, în temeiul art.20 alin.(5) din Codul familiei, instanța de judecată este în drept, la cererea soțului interesat care nu este vinovat de desfacerea căsătoriei, să declare bunurile dobândite de către el în perioada cât soții au dus gospodării separate proprietate a acestuia. De asemenea, prin regulul matrimonial contractual al soților pot fi instituite excepții de la regula prezumției de comunitate sau această regulă poate fi exclusă prin instituirea regimului proprietății separate sau prin instituirea regulii de comunitate nominativă.

După cum am menționat *supra*, pe lângă bunuri comune, fiecare dintre soți dispune în temeiul legii de **bunuri personale**, care aparțin numai unuia dintre soți și care poate dispune de aceste bunuri, independent de celălalt soț.

Potrivit art.22 din Codul familiei, la categoria proprietății personale se atribuie bunurile ce au aparținut fiecăruia dintre soți până la încheierea căsătoriei și bunurile primite în dar, obținute prin moștenire sau în baza altor convenții gratuite de către unul dintre soți în timpul căsătoriei, precum și lucrurile de uz personal (îmbrăcămintea, încălțăminte și alte obiecte), indiferent de timpul și modul de dobândire, cu excepția bijuteriilor de preț și altor obiecte de lux. Ca și în cazul bunurilor comune, soții pot modifica prin contract matrimonial regimul acestor bunuri, schimbându-le caracterul de bunuri personale în cel de bunuri comune, cu unele restricții legale, la care ne-am referit *supra* când am analizat categoria bunurilor individuale.

Pornind de la conținutul normelor legale, ne propunem să analizăm în continuare conținutul categoriilor de bunuri personale ale soților.

A. Bunurile ce au aparținut fiecăruia dintre soți până la încheierea căsătoriei sunt proprietate personală a acestuia și nu pot fi incluse în proprietatea comună a soților decât prin prevederea acestui fapt în contractul matrimonial încheiat între soți. Această situație poate fi tratată ca o asigurare a bunurilor soțului de până la căsătorie pentru perioada de după divorț, în eventualitatea în care acesta va surveni.

Pentru determinarea unui bun ca fiind proprietate

personală a unuia dintre soți, urmează a fi concretizată data la care a fost dobândit bunul. Dacă această dată va fi anterioară datei la care a fost încheiată căsătoria, acest bun va avea calitatea de bun personal. În proprietatea personală a unui soț pot fi, cu titlu de exemplu: casă de locuit, apartament, vilă, teren agricol, bani la cec, titluri de valoare, cote-părți în capitalul social al unor societăți comerciale și alte bunuri admise de lege. Importantă este existența dovezii că aceste bunuri au fost dobândite până la încheierea căsătoriei¹³.

La această categorie se atribuie indirect și *bunurile procurate de soți din banii acumulați până la încheierea căsătoriei*. Dacă soțul, până la înregistrarea căsătoriei, prin eforturi personale a reușit să acumuleze o anumită sumă de bani, iar în timpul căsătoriei procură din acea valoare anumite bunuri, acestea vor fi proprietate personală și vor fi considerate ca obținute înainte de înregistrarea căsătoriei. Aceeași soartă juridică este caracteristică pentru *bunurile procurate din contul realizării altor bunuri dobândite până la înregistrarea căsătoriei*.

B. Bunurile primite în dar de unul dintre soți, inclusiv de la celălalt soț, în baza unui contract de donație sau în calitate de dar de la diferite instituții pentru meritele deosebite în activitatea de muncă, științifică, literară, obștească etc. (de exemplu, premii de stat, premii internaționale, obiecte de preț) sunt proprietate personală a soțului care le-a primit¹⁴.

Potrivit art.829 din Codul civil, dacă obiect al donației este un bun pentru a cărui vânzare (înstrăinare) este prevăzută o anumită formă a contractului, aceeași formă este cerută și pentru donație. Spre exemplu, pentru a dona un apartament, este necesară autentificarea notarială a contractului de donație, iar pentru a dona o bijuterie, un ceas, o haină etc., nu se cere autentificare notarială, ci simpla transmitere a bunului donatarului.

La întrebarea: Pentru ca un dar să poată deveni proprietate personală a unui soț, este necesară specificarea anume în favoarea căruia dintre soți are loc transmiterea darului, chiar acesta este transmis direct unuia dintre soți? Răspunsul este pozitiv. Am pus această întrebare deoarece, în practică, de cele mai dese ori, apar neînțelegeri la delimitarea proprietății personale a soțului de cea comună. Anume această specificare stă la baza conferirii darului de calitate de bun comun sau personal. În practică, pentru a determina anume cui i-a fost făcut darul, deseori devine dificil.

Nu există neînțelegeri în cazurile când donația este autentificată notarial, întrucât în aceasta se indică cine este donatarul (beneficiarul). În cazurile în care donația este realizată prin simpla transmitere a bunului, fără specificarea anume în favoarea căruia soț se face donația, deși aceasta este făcută numai pentru unul dintre ei, atunci ea va căpăta calitatea de proprietate comună, dacă din natura sa nu rezultă că este un bun cu caracter personal.

Demonstrarea faptului că bunul a fost donat anume unui soț, este pusă în sarcina soțului cointerestat. La determinarea proprietarului bunului donat, urmează să se țină cont de natura acestui bun. De exemplu, dacă în dar au fost făcute bunuri de uz casnic comun (veselă, un ceas de perete, o mobilă, un televizor etc.), atunci există mai multe temeuri de a presupune că bunurile sunt proprietate comună, iar dacă în dar a fost făcut un bun de uz personal (o haină, un ceas de mână, o bijuterie etc.),

atunci putem considera că bunul a fost făcut soțului care îl folosește.

În literatura de specialitate, se apreciază că voința dispunătorului, în sensul caracterului comun al bunului, nu trebuie să fie neapărat expresă, ea poate fi și tacită, cu condiția să rezulte în mod neîndoiește¹⁵. Dovada manifestării de voință a dispunătorului se face prin orice mijloc de probă, inclusiv prin martori și prezumții, din care să rezulte cu certitudine că s-a urmărit gratificarea ambilor soți¹⁶.

C. Bunurile obținute prin moștenire de unul dintre soți sunt proprietate personală a acestuia, deoarece oricum avea să le primească prin moștenire, chiar dacă nu era căsătorit, precum și datorită faptului că această moștenire nu se datorează personalității celui alt soț.

Proprietatea moștenită va aparține soțului care a avut vocația succesorală la momentul deschiderii ei, indiferent de faptul că el era căsătorit. Excepție de la această regulă poate fi succesiunea testamentară, dacă în testament au fost indicații ambii soți¹⁷.

D. Bunurile obținute în baza altor convenții gratuite. Ca rezultat al apariției proprietății private, legea a prevăzut posibilitatea privatizării imobilelor și formarea societăților pe acțiuni cu capital privat. În cazul în care unul dintre soți a privatizat, de exemplu, un apartament, el a devenit proprietarul acestuia în baza unei convenții gratuite încheiate între el și organul statal respectiv, în temeiul Legii cu privire la privatizare. De asemenea, și modul specific de formare a societăților pe acțiuni cu capital privat, în perioada de după apariția proprietății private, a oferit posibilitate diferitelor persoane să obțină gratis acțiuni la orice societate pe acțiuni formată ca rezultat al transformării întreprinderilor de stat în societăți pe acțiuni cu capital privat și cumpărarea acțiunilor de către persoane fizice în baza bonurilor valorice obținute gratis. Deci, și-n asemenea cazuri soțul putea obține bunuri cu titlu gratuit, care urmează a fi delimitate de bunurile comune.

Prin alte convenții gratuite urmează să înțelegem și iertarea de datorie. De exemplu, soția a împrumutat de la nașa ei o sumă de bani, din care și-a cumpărat un frigider. Când a venit timpul să întoarcă banii, nașa i-a iertat datoria. În asemenea cazuri, frigiderul va fi proprietatea personală a soției.

E. Bunurile de uz personal, altele decât cele cu caracter individual, cu excepția bijuteriilor de preț și altor obiecte de lux, sunt proprietate personală a soțului care le folosește, indiferent de modul și timpul dobândirii lor.

Conform dreptului comun, bunurile de uz personal sunt cele destinate uzului efectiv al unuia dintre soți, fizic sau intelectual¹⁸. Din aceste lucruri pot face parte, de exemplu, unele obiecte ce țin de exercitarea profesiei, cum ar fi: literatura de specialitate a medicului, juristului, instrumentele strungarului, electricianului, medicului, aparatul de fotografiat al unui jurnalist, vopselele și pânzele unui pictor etc.¹⁹.

În opinia unor autori, obiectele care țin de exercitarea profesiei de către unul dintre soți, cum ar fi: computerul, instrumentele muzicale dobândite în timpul căsătoriei din mijloace comune nu sunt recunoscute ca fiind proprietate personală. Faptul se lămurește prin aceea că pentru procurarea lor se cheltuie sume considerabile din bugetul familiei și atribuirea lor la proprietatea persona-

lă a unuia dintre soți ar leza interesele celui alt soț²⁰.

Excepție fac bijuteriile de preț și alte obiecte de lux, dacă contractul matrimonial nu prevede altfel, întrucât fără acestea soțul poate să-și continue existența, precum și datorită faptului că ele au o valoare bănească considerabilă și sunt procurate din contul mijloacelor comune. Aceste lucruri sunt proprietate comună în devălmășie, indiferent de faptul că numai unul dintre soți se folosește de ele. Bijuterii de preț sunt considerate: obiectele fabricate din aur, argint, platină și alte metale ale acestei grupe; pietrele scumpe ca mărgăritarul, diamantul, safirul, rubinul, alexandritul. În lege nu este determinată noțiunea de obiecte de lux, deoarece aceasta se determină în fiecare caz concret, în dependență de nivelul de trai al societății și asigurarea materială a familiei. De regulă, acestea sunt colecții de tablouri, monede, arme, icoane vechi ș.a.²¹.

În literatura de specialitate, la categoria bunurilor personale sunt atribuite și *bunurile confecționate de unul dintre soți personal*. Dacă unul dintre soți meștește obiecte din lemn (de exemplu: masă, scaune etc.), în caz de divorț, acestea vor fi proprietatea lui personală, cu excepția cazurilor când va meșteri obiecte pentru efectuarea cărora sunt necesare cheltuieli considerabile (de exemplu: o vilă). De asemenea, doctrinarii atribuie la categoria bunurilor personale și *bunurile din colecție*. Se consideră că dacă unul dintre soți colecționează anumite obiecte de valoare neînsemnată, acestea sunt proprietate personală a soțului colecționar, iar dacă unul dintre soți iubește să colecționeze obiecte valoroase acestea nu vor fi proprietate personală, cu excepția cazurilor dacă altfel nu va fi stabilit în contractul matrimonial²².

Împărtășim aceste opinii și considerăm că bunurile confecționate de unul dintre soți personal și bunurile din colecție sunt lucruri de uz personal, deoarece satisfac cerințele sufletești ale soțului care le utilizează, iar existența acestor bunuri este importantă pentru viața spirituală. Susținem, de asemenea, remarcă precum că valoarea acestor bunuri nu trebuie să fie considerabilă, desigur în raport cu valoarea patrimoniului matrimonial.

În concluzie, cu privire la categoria bunurilor personale menționăm că acestea nu fac parte din comunitatea matrimonială, ci constituie obiectul dreptului de proprietate sau al altui drept real ori de creanță al soțului căruia aceste bunuri îi aparțin. Enumerarea categoriilor de bunuri personale în cuprinsul art.22 din Codul familiei are un caracter limitativ, este de strictă interpretare în cazul aplicabilității regimului matrimonial legal, deoarece prin contract matrimonial părțile pot modifica regimul acestor bunuri.

Un moment important în determinarea caracterului de proprietate personală sau de proprietate comună a bunului reiese din următoarea situație: *Ce regim matrimonial va avea casa (apartamentul) care până la încheierea căsătoriei era proprietatea unuia dintre soți, dacă în timpul căsătoriei acesteia i-au fost aduse reînnoiri considerabile?* Dacă prin contract matrimonial soții au prevăzut că, de exemplu, apartamentul soției va rămâne în proprietatea acesteia, indiferent de reînnoirile, reconstrucțiile aduse, atunci în caz de divorț soțul nu va putea invoca caracterul de bun – proprietate comună. În lipsa unei asemenea prevederi contractuale, se vor aplica prevederile art.23 din Codul familiei, conform căruia bunuri

rile ce aparțin fiecăruia dintre soți pot fi recunoscute de instanța de judecată proprietate în devălmășie a acestora, dacă se va stabili că, în timpul căsătoriei, din contul mijloacelor comune ale soților sau al mijloacelor unuia dintre soți ori în urma muncii numai a unuia dintre soți, valoarea acestor bunuri a sporit simțitor (reparație capitală, reconstrucție, reutilare, reamenajare etc.).

Ținem să menționăm că legiuitorul utilizează expresia „bunurile pot fi recunoscute proprietate în devălmășie”²⁷, aceasta deoarece instanța de judecată trebuie să constate că îmbunătățirile sau reparațiile capitale efectuate, în timpul căsătoriei, au dus la transformarea bunului și la sporirea valorii lui esențial. Dacă reparația bunului personal s-a făcut ca urmare a uzurii normale, determinată de folosirea lui în comun, cheltuiala nu reprezintă bun comun, deoarece a fost necesară și obișnuită în căsătorie și nu reprezintă o creștere a valorii bunului. Concomitent, stabilind cotele-părți din asemenea bunuri, instanța judecătorească va ține cont de mijloacele depuse de către unul dintre soți până la încheierea căsătoriei și, respectiv, va spori cota acestui soț din bunuri²³. Astfel, instanța de judecată va ține cont de faptul că comun devine numai sporul de valoare calculat prin diferența dintre costul bunului la intrarea în căsătorie și costul bunului la momentul partajării patrimoniului soților. În practica judiciară, prevederile art.23 din Codul familiei se aplică, de regulă, față de bunurile imobile, deoarece ele servesc o perioadă îndelungată și dau posibilitatea de a apreciere a costului lor în orice perioadă²⁴.

De asemenea, la determinarea caracterului de proprietate personală sau de proprietate comună a bunului, se va ține cont și de prevederea art.20 alin.(4) din Codul familiei al RM potrivit căreia dreptul de proprietate în devălmășie se extinde și asupra soțului care nu a avut un venit propriu, fiind ocupat cu gospodăria casnică, cu educația copiilor sau din alte motive temeinice. Norma dată este îndreptată spre ocrotirea drepturilor legale ale soțului care nu lucrează, ocupându-se de gospodăria casnică și creșterea copiilor. Aceasta se întemeiază pe principiul egalității dintre femei și bărbați, pe principiul de sprijin moral și material dintre membrii familiei, precum și pe regulile de morală care ridică munca soțului depusă în gospodărie și pentru creșterea copiilor la nivelul oricărei altei munci²⁵. Totodată, munca depusă în gospodărie și munca îndreptată spre educarea, creșterea și îngrijirea copiilor și a altor membri ai familiei reprezintă venit prin efectul economisirii mijloacelor financiare necesare pentru realizarea acestor funcții, dacă ar fi angajate, spre exemplu, persoane pentru realizarea acestora.

În legătură cu această prevedere legală, merită atenție expresia utilizată în acest sens de legiuitor „ori în urma muncii numai a unuia dintre soți”, importanța căreia o vom arăta prin următorul exemplu din practica Federației Ruse. Soția, în perioada căsătoriei, a moștenit o casă în sat, nelocuibilă ca construcție. Soțul cu forțe proprii a reconstruit casa punând un nou fundament, construind o terasă. La împărțirea proprietății soția insista că casa îi aparține cu drept de proprietate personală, deoarece i-a revenit în urma moștenirii. Recunoscând că soțul a reconstruit casa, insista că el nu are dreptul să ceară recunoașterea casei moștenite ca proprietate comună, întrucât reînnoirile au fost aduse tot din contul bunurilor moștenite. Judecata a hotărât recunoașterea casei

moștenite de către soție ca proprietate comună în devălmășie a ambilor soți²⁶.

Un alt aspect concluzionăm că obiect al regimului matrimonial contractual pot fi atât bunurile comune, cât și bunurile personale, cu excepția celor pe care le-am atribuit la categoria bunurilor individuale. Normele regimului matrimonial legal privind atribuirea bunurilor la categoria proprietății comune în devălmășie și la categoria proprietății personale a soților pot fi modificate total sau parțial prin contract matrimonial. Soții sau viitorii soți au libertatea contractuală de a cataloga bunurile lor, prezente sau viitoare, la categoria celor comune sau personale. Regulile regimului matrimonial legal și excepțiile de la acestea, analizate în prezenta lucrare, nu vor fi aplicabile în măsura în care regimul matrimonial contractual dispune altfel.

Recenzent:

Valentina CEBOTARI,

doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

Note:

¹ Corhan A., *Dreptul familiei. Teorie și practică*, Lumina Lex, București, 2001, p.102.

² Bacaci A., Dumitrache V., Hageanu C., *Dreptul familiei*. ed. a II-a, ALL Beck, București, 2001, p.40.

³ Pricopi A., *Căsătoria în dreptul român*, Lumina Lex, București, 1998, p.71.

⁴ Moloman B.D., *Căsătoria civilă și religioasă în dreptul român*, Universul Juridic, București, 2009, p.181.

⁵ Пчелинцева Л.М., *Комментарий к семейному кодексу Российской Федерации*, Норма, Москва, 2000, с.149.

⁶ Pînzari V., *Dreptul familiei. Note de curs*, Universitatis, Chișinău, 2000, p.39.

⁷ Filipescu I.P., *Noțiunea de patrimoniu și relațiile dintre soți privind bunurile și datorile lor*, în *Dreptul*, 1993, nr.3, p.37.

⁸ Bacaci A., Dumitrache V., Hageanu C., *op.cit.*, p.48.

⁹ Pînzari V., *op.cit.*, p.40.

¹⁰ Cebotari V., *Dreptul familiei*, ed. a II-a., revăzută și completată, USM, Chișinău, 2008, p.105-106.

¹¹ Максимович Л.Б., *Брачный договор (контракт)*, Ось-89, Москва, 2000, с.145.

¹² Антокольская М.В., *Семейное право*, Юрист, Москва, 2000, с.49-50.

¹³ Cebotari V., *op.cit.*, p.108.

¹⁴ Cebotari V., *Dreptul familiei*, USM, Chișinău, 2004, p.106-107.

¹⁵ Bacaci A., *Raporturile juridice patrimoniale*, în *Dreptul familiei*, Dacia, Cluj-Napoca, 1986, p.100.

¹⁶ Florian E., *Dreptul familiei*, Limes, Cluj-Napoca, 2003, p.95.

¹⁷ Cebotari V., *op.cit.*, p.109.

¹⁸ Cocoș Ș., *Dreptul familiei*, vol.I, Lumina Lex, București, 2001, p.57.

¹⁹ Cebotari V., *op.cit.*, p.109.

²⁰ Антокольская М.В., *Семейное право*, Юристы, Москва, 1996, с.158.

²¹ Cebotari V., *op.cit.*, p.109-110.

²² Максимович Л.Б., *op.cit.*, p.39.

²³ Pct.23 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr.10 din 15.11.1993 *cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației în cauzele de desfacere a căsătoriei*, în *Culegere de hotărâri explicative /187, 2002.*

²⁴ Cebotari V., *op.cit.*, p.110.

²⁵ *Ibidem*, p.104.

²⁶ Максимович Л.Б., *op.cit.*, p.145.

²⁷ Кузнецова И.М., *Комментарий к семейному кодексу Российской Федерации*, Юрист, Москва, 2000, с.146.